

A kedvtelési lovas

Széchenyi Dénes *Eszmék a lovaglás és kocsizás köréből* című könyvét épp egy éven keresztül, tizenkét részben próbáltuk meg a mai lovasok számára bemutatni. De miért épp Széchenyi? Hiszen a magyar lovas hagyomány nem szűkülöködik nagyszerű lovasokban, elgondolkodtató, elemzendő írásokban. A sorozat zárásaként ezt szeretném megmagyarázni.

Úgy gondolom, hogy Széchenyi Dénes a mai kedvtelési lovasok előfutára volt. Ehhez persze meg kell magyaráznom, mit értek ez alatt. Azt az *igényes* lovast, a nem azért lovagol, hogy másokat legyőzzön (sem ellenséget, mint katona, sem ellenfelet, mint versenyző) és nem is azért, hogy megéljen belőle. (Mindez nem zárja ki az alkalmi harci virtust, a játékos versengést, sőt némi pénzbevétel lehetőségét sem). Más szóval, aki a lovaglásban valami világon túli harmónia élményét keresi.

De miért gondolom, hogy Széchenyi ezeknek a lovasoknak az előfutára? Katonai kiképzésben részesült, de azután, hogy tartalékos huszár főhadnagyként leszerelt, kedvtelésből lovagolt, civil tanítványai voltak. Egy helyütt írja is, hogy nem követte tovább a katonai lovas szabályzat alakulását. Felfogásában a katonás rendszabályozottságnak a nyomát se tudjuk fölfedezni. Gondolkodó lovas volt, aki soha semmit nem fogadott el pusztán azért, mert így vagy úgy volt szokásban, vagy mert valamely tekintély ezt vagy azt parancsolt. Mindennek az okát, értelmét kereste, s nem egy esetben jött rá, hogy az öröklött szabályrendszer egyik-másik eleme – ami valaha kellő okkal jött létre – okafogyottá válva is fönmaradt. A megváltozott környezetben a dolog épp visszájára sül el. A legjobb példa erre a kocsizás köréből származik. Sose értette ugyanis, hogy miért kellett a korabeli szabály szerint a magasabb lovat jobbra (rudasnak) befogni. Ő úgy gondolta, hogy a lustábbik lovat fogja be rudasnak, mert jobb kézben tartva az ostort, könnyebben tudja biztatni. Ki is nevettek érte, ha épp az volt az alacsonyabb; de a fenti szabály magyarázatával mindenki adósa maradt. Föltűnt az is neki, hogy Párizsban épp fordított szokás van érvényben – ami aztán végképp érthetetlennek tűnt. Sok évtized után végül egy berlini kocsis világosította föl: „Arra az oldalra fogjuk a magasabb lovat, amerre kitérni szoktunk.” Ekkor világosodott meg előtte, miről is van szó. Jobbára az útnak azon a szélén haladunk, amerre kitérni kell. Vagyis ha jobbra hajts van, akkor jobbra. Az út viszont a széle felé szokott lejtetni, a közepe magasabb, tehát a jobb oldali ló alacsonyabban áll. Ha ide fogjuk a magasabb lovat, akkor a hátuk nagyjából egy vonalba kerül. Igen ám, de akkoriban épp a balra hajts volt érvényben a Monarchiában. Nem úgy, mint Párizsban, ahol a jobbra hajts ellenére balra fogták be a magasabb lovat, mert ott úgy rögzült a szabály, amikor még balra hajts volt érvényben. Így járunk mindig, ha csak a szabályokhoz és nem a szabályok értelméhez tartjuk magunkat. Ha nem akarunk ilyen csapdákba esni, akkor nincs más megoldás, minden hagyományt a gyakorlat és a józan „paraszti ész” (ami nagyjából ugyanazt jelenti mint a tudományos igényesség) próbájának kell alávetnünk. A kedvtelési lovas nagy előnye, hogy nem korlátozza ebben semmi, mert sem divathoz, sem versenyszabályzathoz nem kell igazodnia.

Széchenyi másik fő jellemvonása, hogy mindenre nyitott volt. Sok elhivatott lovas esik saját rendszerének fogságába, minden mást csak a saját vonatkoztatási rendszerében képes megítélni, s aszerint persze minden mást hibának vél. Ez a jelenség sem új keletű. De aki nem külső elvárásoknak akar megfelelni, pontosabban nem kell megfelelnie külső elvárásoknak, az megteheti, hogy mindent dolgot abban az adott dolog saját vonatkoztatási rendszerben vizsgáljon, és azt keresse mindenben, ami önmagához viszonyítva értékes.

A harmadik dolog, ami Széchenyi Dénest a mai kedvtelési lovassal rokonítja, hogy nem akar semmiben elmenni a lehetőségek végső határáig. Van az Interneten egy videó, ahol néhány katona fősorakozik egy kastély előtt, s egyikük a kastély egyik végétől végletesen összeszedett kétütemű vágásban pontosan egy óra alatt ér el a kastély másik végéig, majd ismét pont egy óra alatt megteszi

ugyanezt az utat hasonló vágtában – de hátrafelé. Mindezen közben a többi lovas mozdulatlanul áll egy helyben. Bármennyire bámulatos és tiszteletre méltó ez a teljesítmény, a kedvtelési lovas valahogy túlzásnak érezi. Széchényit sosem az érdekelte, hogy hol van a lehetőségek végső határa, hanem az, hogy hol van az a jó út, amin mindenki járhat. A különbség olyan, mint a természetjáró meg a profi hegymászó között. Aki lelki felüdülést keres abban, hogy erdőn, mezőn, bérceken csatangol, nem okvetlenül fogja életét kockáztatva a Mount Everestet megmászni, csak azért, mert az a legmagasabb. Nem szeretném, ha bárki azt gondolná, hogy a jó értelemben vett profizmus ellen beszélek. Ennek is, annak is megvan a helye, megférnek szépen egymással. Sőt szükségük is van egymásra. És azt se gondolja senki, hogy a kedvtelési lovaglás egyfajta igénytelenség, vagy közészer. Épp ellenkezőleg, kedve csak abban telhet az embernek, amiben állandóan fejlődni tud. Tandori Dezső szavával: „Igyekezeteinkben rejlik a tökély”. Igyekezeteinkben, s nem a félmegoldásokban, de nem is a túlhajszolásban.

Végezetül Széchényinek még egy jellegzetességét kell kiemelnem, ami szintén a kedvtelési lovassal rokonítja. Ez pedig a játékosság. Idéztem a múlt hónapban, hogy számára a sport is multság, amiben az ember valami célt igyekszik elérni. Máshol arról ír, hogy sikerült aránylag rövid idő alatt fölkészítenie néhány lovat, amikkel aztán fiai és azok barátai remekül tudtak „jeu de barre”-t [szalagtépő játék] játszani. A lovas játékoknak külön fejezetet szentel könyvében, s ebben a vidám multságot és az egészséges versengést kapcsolja össze. Hiszen ki tagadhatná, hogy a versengés tudásunknak tart tükröt – ha nem a mindenáron való győzelmet kergetjük.

Nos ezek miatt gondolom, hogy nagyjaink sorában aligha találunk aktuálisabb lovas szakírókat Széchényi Dénesnél.

A cikkek sorozatát lehetne még folytatni, hisz az alig háromszáz, tenyérnyi kis oldalból álló könyvecske annyi érdekességet, megszívlelendő gondolatot rejt magában, amennyit egy életen át se lehetne kimeríteni – pláne ha valaki lovasként alkalmazni is megpróbálja az olvasottakat. Mert ez lenne az igazi cél, ehhez próbáltam kedvet szerezni minél több lovasnak. S persze ahhoz is, hogy maguk is kézbe vegyék Széchényi írásait.